

Over de inrichting en het gebruik van de openbare ruimte in Nederland moeten zorgvuldige keuzes worden gemaakt. Waar kunnen mensen sporten? En waar krijgt bewegen de ruimte? Met het project Beweegvriendelijke omgeving (BVO) voorziet het Nederlands Instituut voor Sport en Bewegen (NISB) Nederlandse gemeenten en in het bijzonder negen pilotgemeenten in kennis en middelen, zodat vitale wijken worden ingericht. Wijken waar bewoners aangemoedigd worden tot sporten en bewegen. ➤

Enschede

RUIMTE VOOR BEWE

NISB maakt zich sterk voor gezonde en actieve buurtbewoners, omdat veel wijken kampen met problemen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid. En in toenemende mate ook met de gezondheid van bewoners. Dat de omgeving invloed heeft op het in beweging krijgen van mensen, is bewezen. Met deze wetenschap zorgt NISB ervoor dat gemeenten hun bewoners als het ware door de inrichting van de wijk verleiden meer te bewegen.

Wanneer de inrichting van een wijk ook verbonden wordt aan een aanbod van activiteiten, raken bewoners nog meer betrokken bij hun wijk. “En niet alleen dat”, zegt Dayenne L’abée, projectleider BVO bij NISB. “Activiteiten zorgen er ook voor dat de plek beter en langer gebruikt wordt. In vergelijking met als je niets organiseert. Dus het gaat niet alleen om betrokkenheid van bewoners, het gaat ook om duurzaam gebruik van de beweegmogelijkheden.”

“NISB adviseert dat er een duidelijke koppeling ontstaat tussen de fysieke inrichting, het sport- en beweegaanbod en de betrokkenheid van burgers.”

- Dayenne L’abée, projectleider BVO -

RUIMTELIJKE ORDENING, SPORT EN ZORG

In afstemming met het ministerie van VWS heeft NISB negen gemeenten uitgekozen als pilotgemeenten van het project BVO. De gemeenten Amsterdam, Rotterdam, Heerhugowaard, Zoetermeer, Deventer, Bergen op Zoom, Almere, 's-Hertogenbosch en Ede gaan aan de slag met het inrichten van een beweegvriendelijke wijk of elementen daarvan. Voor veel gemeenten is het voor het eerst dat ruimtelijke ordening, sport en zorg elkaar vinden in plannen voor de (her)inrichting van een wijk. Echter de gekozen pilotgemeenten hebben

hun weg gevonden. Ze variëren in hun projecten met plannen voor het herstructureren en openbaar maken van een sportpark, tot het aanleggen van playgrounds, het herinrichten van groenvoorzieningen en het realiseren van een wandel- en fietsnetwerk.

Een belangrijke overeenkomst tussen de pilotgemeenten is dat ze naast fysieke maatregelen ook aan sociale maatregelen werken. “Het is zelfs een voorwaarde. Dat wil zeggen NISB adviseert dat er een duidelijke koppeling ontstaat tussen de fysieke inrichting, het sport- en beweegaanbod en de betrokkenheid van burgers”, zegt Dayenne. “Hierbij kan gedacht worden aan het organiseren van activiteiten in de wijk of op scholen en de BSO, verenigingsondersteuning, fitnessactiviteiten voor senioren, het maken van een sportief inrichtingsplan voor een park, maar ook beheer. Deze activiteiten zullen veelal onder de regie van de gemeente vallen, in samenwerking met private en maatschappelijke organisaties, zoals woningcorporaties.”

AMBITIE MET HET PROJECT

NISB heeft samen met het ministerie van VWS ambitieuze plannen geformuleerd voor het project BVO. Op de eerste plaats staat meer kennis verzamelen over de beweegvriendelijke omgeving. Daarnaast wil NISB inzicht krijgen in de fysieke en sociale maatregelen die genomen kunnen worden om een beweegvriendelijke omgeving te realiseren. Ook op procesniveau zijn er ambities: onderzoek naar het proces om te komen tot een beweegvriendelijke omgeving en de succes- en faalfactoren in het beleids- en het uitvoeringsproces. Als laatste verwacht NISB antwoord te krijgen op de vraag welk effect een beweegvriendelijke omgeving heeft op bewoners van een beweegvriendelijke wijk. Al deze ambities streeft NISB na in samenwerking met de negen pilotgemeenten.

Arnhem

Groningen

Enschede

PILOTGEMEENTE ALMERE

Op verschillende plaatsen in pilotgemeente Almere wordt gewerkt aan een beweegvriendelijke omgeving. Zo ook in Poort, een wijk in ontwikkeling. Dwars door de wijk loopt het Cascadepark. Samen met bewoners en partners denkt de gemeente na over de inrichting, de uitvoering en het beheer van dit park.

“Door dit samen met bewoners en partners op te pakken bereik je een aantal doelstellingen die voor de lange termijn gerealiseerd worden. Het park wordt beter gebruikt en is daardoor veiliger.”

-Maartje Kunen, adviseur pilot-

Dat het park moet voorzien in sport- en beweegfaciliteiten voor de inwoners van Poort staat als een paal boven water. Het park is de enige openbare ruimte in de wijk waar sporten en bewegen mogelijk is, er zijn geen sportverenigingen in de wijk, de schoolpleinen zijn klein, en er is behoefte om te sporten en te bewegen op een tijdstip wanneer je dat zelf uitkomt, gezien het grote aandeel jonge inwoners van Poort.

PILOTGEMEENTE AMSTERDAM

Het stadsdeel Nieuw-West heeft de ambitie om uit te groeien tot het sport- en beweegstadsdeel van de hele gemeente. Dat is ook nodig, gezien het feit dat deze wijk de laagste graad van sportparticipatie en het hoogste percentage overgewicht kent van Amsterdam. De aanwezigheid van de Sloterplas en het Sloterpark biedt goede aanknopingspunten voor een integrale aanpak om de sport- en beweegfuncties daarvan te versterken, de maatschap-

pelijke waarde te vergroten en meer activiteiten in een samenhangend pakket aan te bieden.

“De belangrijkste uitdaging voor Nieuw-West is meer afstemming krijgen in het grote sport- en beweegaanbod en nog beter zicht op de vraag van bewoners. Er is ruimte, er is aanbod, maar de bewoners bewegen niet. Hard en zacht kunnen beter samenwerken: De samenwerking tussen de verschillende beleidsafdelingen binnen het stadsdeel en de gemeente.”

-Dayenne L'abée, adviseur pilot-

In de aangewezen aandachtsgebieden, drie buurten in stadsdeel Nieuw-West, wordt een wijkscan gehouden om de situatie in kaart te brengen. NISB, stadsdeel Nieuw-West en de Dienst Ruimtelijke Ordening - Amsterdam stadsbreed werken hierin samen.

PILOTGEMEENTE BERGEN OP ZOOM

De gemeente Bergen op Zoom wil van de wijk Gageldonk-West een gezonde wijk maken: een wijk waarvan de openbare ruimte zo is ingericht dat deze uitnodigt tot bewegen. Gezond inrichten vraagt om gezond ontwerpen, waarbij gebruik wordt gemaakt van bewoners en wijkorganisaties die gezondheidsinterventies uitvoeren.

“Bij gezond ontwerpen wordt gekeken naar een samenstel van voorzieningen zoals actief transport, speelruimte, groen, veilige schoolomgeving, ouderenvoorzieningen etc.”

Bennekom

Bennekom

De koppeling tussen fysieke aanpassingen en beweeg- en gezondheidsinterventies staat centraal, aangezien fysieke omgeving en gezondheidsinterventies elkaar versterken.”

- Jan Willem Meerwaldt, adviseur pilot -

Het gaat om de vraag hoe de gezondheid, met name door bestrijding overgewicht en meer bewegen, kan worden verbeterd door gebruik te maken van de openbare ruimte en gezondheidsinterventies. De aspecten gezondheid en bewegen worden dan ook opgenomen in het ruimtelijk masterplan voor de wijk.

PILOTGEMEENTE DEVENTER

Voorstad-Oost is een oudere wijk in Deventer, gelegen direct ten noorden van het centrum en het station Deventer. Het is de derde probleemwijk die de gemeente de komende jaren gaat aanpakken. Doel is om in 2020 van deze wijk een mooie en gewilde wijk te maken in de Oude Schil dichtbij het centrum.

“Met een kernteam van ambtenaren vanuit verschillende beleidsvelden zijn ook kansen en knelpunten voor de beweegvriendelijkheid van Voorstad-Oost verkend. Het verzilveren van kansen en het wegnemen van knelpunten zal ook in projecten buiten het actieplan worden opgepakt.”

- Maartje Kunen, adviseur pilot -

Voor veel bewoners van Voorstad-Oost is de commerciële sportschool (te duur) of de georganiseerde sport (niet in de wijk, te gebonden) een brug te ver. Met het actieplan ‘Voorstad-Oost beweegt’ wordt daarom actief ingezet op het versterken van het bewegen op school, in de speeltuin, rondom het stadion van Go Ahead Eagles. Laagdrempelige sport- en beweegactiviteiten worden aangeboden door partners in de buurt.

PILOTGEMEENTE EDE

Negen organisaties hebben de handen ineen geslagen om in Ede een hoogwaardige Kenniscampus te realiseren. Vlakbij intercystation Ede-Wageningen bestaat al een sterke concentratie van beroepsonderwijs, vmbo, mbo en hbo. Deze locatie krijgt in de toekomst een regionale uitstraling voor 12.000 scholieren en studenten. De verwachting is dat dit aantal kan doorgroeien naar 14.000.

“De uitdaging is om gebruik te maken van de studenten.

Zij gaan bewoners benaderen bij de plannenmakerij.

Dit betekent een dubbelslag: in de ogen van ouderen geven scholieren overlast. Deze scholieren kunnen door interviews met buurtbewoners ophalen hoe zij tegemoet kunnen

komen aan de wensen van bewoners. Kortom:

meer wederzijds begrip voor elkaar.”

- Mariëlle Dijkers, adviseur pilot -

De ambitie voor de Kenniscampus is het realiseren van een hoogwaardig en goed aansluitend onderwijs- en kennisaanbod in een aantrekkelijke omgeving. Voor iedereen: docenten, studenten en bewoners van de wijk. Om dit te realiseren werkt de gemeente Ede samen met het onderwijs, Woonstede en Idealis. Ook sportverenigingen worden gevraagd zich actief in te zetten voor deze gebiedsontwikkeling.

PILOTGEMEENTE HEERHUGOWAARD

Heerhugowaard hecht veel belang aan het versterken van de ontmoetings- en bewegingsfunctie in wijken. Vooral in de Rivierenwijk, Molenwijk en de Edelstenenwijk. Omdat in deze wijken de openbare ruimte niet voldoet aan de eisen van beweegvriendelijkheid, zijn zij uitgekozen voor de pilot. Hier is de sportparticipatie het laagst en de bevolkingsopbouw is relatief grijs. De oplossing: het realiseren van beweegvriendelijke routes om inwoners en ouderen te stimuleren 30 minuten per dag te gaan bewegen.

“Heerhugowaard wil echt haar openbare ruimte verbeteren om de ouderen meer en makkelijker te laten bewegen. Rekening houdend met beperkingen van sommige ouderen en de ambitie om de hele gemeente beweegvriendelijker in te richten, betekent dat Heerhugowaard op zoek gaat naar slimme routes.”

- Mariëlle Dijkers, adviseur pilot -

In nieuwbouwwijk Stad van de Zon heeft het wijkpanel zelf het initiatief genomen en geld gereserveerd voor het aanschaffen en plaatsen van een beweegtoestel. Er is echter geconstateerd dat als het initiatief qua opdrachtverstrekking overgaat naar het ingenieursbureau van de gemeente er andere

BEWEEGVRIENDELIJKE OMGEVING?

IN DE LITERatuur EN DIVERSE BELEIDSTUKKEN VAN OVERHEDEN IS VEEL GESCHREVEN OVER WAT EEN BEWEEGVRIENDELIJKE OMGEVING ZOU KUNNEN ZIJN EN HOE DEZE ERUIT ZIET. IN HET KORT KAN MEN ZEGGEN DAT HET GAAT OM EEN OMGEVING:

- DIE UITNODIGT EN UITDAAGT TOT BEWEGING (FUNCTIONEEL, SPORTIEF EN RECREATIEF);
- WAAR VOLDOENDE GESCHIKTE MOGELIJKHEDEN/VOORZIENINGEN/PLEKKEN ZIJN VOOR ALLE DOELGROEPEN;
- DIE FLEXIBEL IS ZODAT DE INRICHTING KAN VERANDEREN AAN DE HAND VAN WIJZIGINGEN IN DOELGROEP EN BEHOEFTE;
- DIE DICHTBIJ, VEILIG (VERKEERSTECHNISCH EN SOCIAAL), SCHOON EN GOED TOEGANKELIJK IS;
- DIE GOED WORDT BEHEERD EN WAAR EEN AANBOD IS VAN ACTIVITEITEN (GERICHT OP ONTMOETING EN BEWEGING).

DEZE ELEMENTEN GEVEN GOED DE GEWENSTE VERBINDING TUSSEN 'FYSIEK' (OPENBARE RUIMTE, ACCOMMODATIES, GROEN, VERKEER, ETC.) EN 'SOCIAAL' (ACTIVITEITEN, BEHEER, STIMULERING ETC.) WEER.

overwegingen gemaakt worden dan gewenst. Deze constatering wil de gemeente op een leuke manier uitwerken en presenteren op het intranet van de gemeente. Een eerste aanzet tot kennisdelen binnen de gemeente om beweegvriendelijkheid inhoud te geven, is gemaakt.

ROSMALEN

In de sportvisie van de gemeente 's-Hertogenbosch is "het sportief inrichten van de openbare ruimte" een van de speerpunten. De Sportalliantie Rosmalen pakt dit voor de kern Rosmalen op met de visie dat er op wijkniveau een platform moet zijn waar ideeën en plannen vanuit de sport en andere sectoren kunnen landen en verder (gezaamenlijk) worden ontwikkeld.

"De alliantie is echt een burgerinitiatief; dus bottom-up worden maatregelen bedacht en uitgevoerd."

-Maartje Kunen, adviseur pilot-

De Sportalliantie Rosmalen is een netwerkorganisatie van maatschappelijke organisaties, die gezamenlijk de doelstellingen realiseren. Inmiddels zijn op verschillende plekken all weather sportvelden ontwikkeld en zoekt de alliantie naar mogelijkheden voor het sportief benutten van allerlei 'loze' ruimten en lege gebouwen.

ROTTERDAM

Rotterdam heeft reeds een fors aantal vernieuwende projecten ontwikkeld om bewegingsarmoede tegen te gaan. Bijvoorbeeld diverse sportieve vernieuwingsplekken, de schoolsportvereniging en Sportplaza Zuiderpark. Dat laatste is een park met sportfaciliteiten in de openbare ruimte voor alle leeftijden.

"In de afgelopen jaren heeft Rotterdam al veel geïnvesteerd in de aanpak van beweegvriendelijke plekken en een aanbod van activiteiten. Daarom is ervoor gekozen in deze pilot de focus te leggen op een analyse van de resultaten en mogelijke effecten van de gerealiseerde maatregelen."

-Jan Willem Meerwaldt, adviseur pilot-

Enkele projecten worden nader geanalyseerd, waaronder Sportplaza Zuiderpark en een wijk sportclub. Ook wordt de kennis en ervaring van samenwerking tussen diensten voor realisatie van beweegvriendelijke wijken zichtbaar gemaakt, zodat ze gedeeld kan worden.

PILOTGEMEENTE ZOETERMEER

Zoetermeer kampt met een tekort aan speel- en beweegvoorzieningen in de openbare ruimte. In veel van de oudere Vinex-wijken zijn de bestaande speel- en beweegvoorzieningen niet of onvoldoende aangepast aan de veranderde behoeftes van de bewoners. Ook het gebruik van de bestaande voorzieningen kan worden verbeterd en gestimuleerd.

"Volgens de gemeente liggen er volop kansen, zowel voor de jeugd als ook voor ouderen. Maar de financiële middelen zijn beperkt. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt. In een aantal wijken zijn al de nodige voorzieningen (trapveldjes, pannakooien, speelplekken) gerealiseerd."

-Jan Willem Meerwaldt, adviseur pilot-

De aandacht wordt vooral gelegd op een inventarisatieonderzoek naar bestaande voorzieningen en het gebruik daarvan en de vraag in hoeverre deze voorzieningen aansluiten bij de specifieke behoeftes van de bewoners.

KENNIS IN BEWEGING BRENGEN

Het NISB zoekt de samenwerking met lokale professionals en andere relevante partijen en treedt op als verbindende factor. Daarbij probeert het NISB professionals, zoals ambtenaren van gemeenten bij hun werkzaamheden te versterken en ondersteunen met effectieve instrumenten. Bijvoorbeeld met de Beweegvriendelijke wijkscan (voorjaar 2012 gereed). Hiermee kan aan de hand van 30 stellingen, 'gescand' worden hoe beweegvriendelijk een wijk is.

De kennis die de komende anderhalf jaar wordt opgedaan met het project Beweegvriendelijke omgeving wordt gedeeld via de website www.nisb.nl/buurt. (De nieuwe website wordt voorjaar 2012 gelanceerd.) Ook kunt u zich hier aanmelden voor de digitale nieuwsbrief 'Maak ruimte voor bewegen!' Wilt u niet wachten, maar direct contact met NISB over het onderwerp? Neemt u dan contact op met Dayenne L'abée: dayenne.labee@nisb.nl of 0318-490 900.